

FUNDACJA
JĘZYKA POLSKIEGO

Państwowa Akademia
Nauk Stosowanych
w Krośnie

KOMITET
SŁOWIAŃSTWA

Towarzystwo Naukowe Warszawskie Wydział I
Fundacja Języka Polskiego
Instytut Sławistyki Polskiej Akademii Nauk
Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Krośnie
Komitet Słowianoznawstwa Polskiej Akademii Nauk
Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

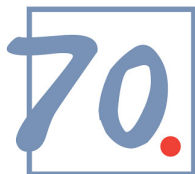
Streszczenia referatów na konferencję

Standaryzacja i rewitalizacja gwar ludowych oraz języków lokalnych – moda czy potrzeba?

13–14 czerwca 2024 r., Warszawa

KOMITET ORGANIZACYJNY KONFERENCJI:

prof. dr hab. Dorota Krystyna Rembiszewska,
д.ф.н., ст. наук. сп. Тетяна Ястремська – przewodnicząca
dr Małgorzata Ostrówka – sekretarz
dr Maciej Mętrak – członek
mgr Katarzyna Sosnowska – członkini

INSTYTUT SŁAWISTYKI
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

1954-2024

Оpracowanie

Dorota Krystyna Rembiszewska, Тетяна Ястремська, Ирина Романина

Skład

Dariusz Górski

Streszczenia ułożono w kolejności alfabetycznej autorów, według alfabetu łacińskiego.

Єлизавета Барань

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, Берегове,
Nyíregyházi Egyetem

Роль закарпатських письменників у збереженні місцевих говірок

Питання мови творів письменників Закарпаття було об'єктом вивчення як у діахронному, так і в синхронному аспектах. Мета дослідження – показати стилістичну роль діалектизмів у мові творів сучасних закарпатських письменників.

Юрій Бідношия

Київ

До проблематики писемних діалектних пам'яток: дослідження рукопису спогадів переселенця з Чорнобильської зони

Перспективним напрямом діалектологічних студій є вивчення такого самотнього явища, як сучасні писемні діалектні тексти; в них зазвичай реалізується т. зв. наївна літературна творчість селян-пенсіонерів. У 1997 р. я отримав у подарунок від Федора Андрійовича Горбаченка (переселенця з с. Машеве Чорнобильського р-ну, 1923 р.н.) рукопис його спогадів. Мова пам'ятки макаронічна — це суміш української та російської літературних мов із поліським діалектом села Машеве. У стилістичному плані рукопис має ознаки наївної прози. Цінними для лінгвістики є регулярні писемні фіксації в рукописі таких унікальних діалектних явищ, як гіперичне окання (платок, октивист, толони, складає, бололайка), перехід і > у після губних приголосних (муло, “прясть мучку на гребни”), флексія давального відм. мн. в значенні орудного (“а за овечкам гонім свіни”, “корташка с грибам”) та ін. Пам'ятка доповнює усно-історичні й етнолінгвістичні свідчення автора та його односельців, представлені у чотирьох томах видання

“Говірка села Машеве Чорнобильського району” (К., 2003–2005). З уведенням рукопису до наукового обігу ідіолект мемуариста стане доступним для вивчення як в усній, так і в писемній формі — що є рідкісною можливістю у роботі зі збереження мовно-культурної спадщини зруйнованого ареалу Чорнобильського Полісся.

Світлана Богдан

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

Перемикання кодів „літературна мова – діалект” в епістолярному спілкуванні родини Косачів

Домінувальною стильовою ознакою епістолярного спілкування мовознавці узвичаєно визначають його спонтанність. Не менш суттєвою рисою можна вважати також використання і адресантами, і адресатами двох форм загальнонародної мови: і літературної, і діалектної, тобто відбувається закономірний процес перемикання цих двох мовних кодів (із різними обсягами їх експлікації, з виразною перевагою літературного мовлення, якщо йдеться про епістолярій Ольги Петрівни Драгоманової-Косач, Лариси Косач-Квітки і Михайла Косача). Актуалізація діалектних елементів в листовних текстах різнорідна граматично: це можуть бути лише окремі слова (найчастіше), словосполучення й речення (здебільшого – стереотипні вислови волинян-поліщуків, прислів'я, приказки, традиційні етикетні формули тощо). Ступінь вияву діалектних одиниць (кількісні параметри, належність до певної говірки) значною мірою залежить від фактора адресата. Регулярність їх використання властива насамперед епістолярному спілкуванню Косачівських дітей із мамою. Характеристична вона також і для листування старших дітей – Михайла, Лариси та Ольги.

Наталія Хібеба

Львівський національний університет імені Івана Франка

Обрядова лексика як засіб ревіталізації говорів

Фактичний матеріал говіркового мовлення від кінця ХІХ ст. до сьогодні – фольклорно-етнографічні збірники, лексикографічні та лінгвогеографічні джерела, корпуси діалектних текстів та власні польові матеріали – дає змогу простежити динаміку складу обрядової лексики та виявити різні зміни: архаїзацію, інноваційні процеси, дериваційний потенціал лексики та ін., спричинені різними як позамовними, так і мовними чинниками, – занепадом традиційної духовної культури, впливом літературної мови, змінами у мовній свідомості носіїв (освіченість, нехтування рідною говіркою). Однак саме обрядова лексика, незалежно від часового виміру, деактуалізації окремих обрядодій і відповідно їх учасників, виявляє стійкість у збереженні діалекту, що буде висвітлено в доповіді та публікації.

Леся Хомчак

Львівський поліграфічний фаховий коледж Української академії друкарства

Надсянські говірки як нематеріальна культурна спадщина України

Відповідно до наказу Міністерства культури та інформаційної політики України № 525 від 23.12.2022 надсянську говірку на теренах Мостищини в селах Старява, Заверхи, Мистичі, Циків (сьогодні – Яворівського району Львівської області) було включено до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

Попри позитив від такого визнання, зауважимо, що ареал побутування надсянських говірок несправедливо звужено, адже мовні явища, властиві цим говіркам, сучасні дослідники фіксують у більш ніж сотні сіл колишніх Мостиського, Старосамбірського, Яворівського, а також

Самбірського районів Львівської області. Отож завдання нашого дослідження – довести громадськості, що культурною спадщиною України, яка потребує збереження та захисту, є унікальні та самобутні говірки багатьох сіл Надсяння.

Artur Czesak
Kraków

Jestem ze Śląska, więc to oczywiste, że... *Stereotypy i narracje AD 2024*

Aby dyskusja konferencyjna miała walor aktualności, autor rozpoczyna analizę od głosów w debacie sejmowej dotyczącej wpisania języka śląskiego do Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (20.03.2024 r.) oraz stereotypom i narracjom publicystycznym, politycznym, quasi-naukowym i popkulturowym wypowiedziom autoekspresyjnym obecnym w sferze publicznej (media społecznościowe i prasa).

Salvatore Del Gaudio,
Università degli Studi di Salerno

6

Діалект і суржик: критерії розрізнення

Активне вживання говірок у сучасних глобалізаційних умовах постійно зменшується. Це зумовлено різними внутрішньолінгвістичними та екстралінгвістичними чинниками, що ми розглянемо під час дискусії. Водночас на основі опису східнополіських прикордонних говірок північно-західної Чернігівщини запропонуємо деякі критерії для розмежування територіальних діалектів і суржику, що утворюються внаслідок взаємодії між діалектами і літературною мовою (стандартом), якими користуються у цьому ареалі.

Марина Делюсто

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Популяризація діалектної форми української мови в межиріччі Дністра і Дунаю: стан, проблеми, перспективи

Доповідь присвячено особливостям популяризації діалектної форми української мови на півдні Одеської області України. Авторка відзначає, що новою важливою сферою популяризації діалектного різновиду української мови в ареалі є соціальні мережі. Створюються групи прихильників діалектів, мешканців сіл та вихідців з них на зразок „Я люблю Шевченкове”, „Говірка нашого села”, „Рідний Акмангит”, „Моя Матроска” тощо, де користувачі викладають матеріали з оцінкою діалектних особливостей своєї говірки, спогади, фото- і відеоматеріали, пишуть дописи з використанням діалектних рис, окремі – додають власні художні твори, вірші з елементами діалектного мовлення.

Василь Денисюк

Хмельницький національний університет

Говірка с. Дмитрушки Уманського району в горнилі витвору української літературної мови

Говірка с. Дмитрушки Уманського району належить до східноподільських. Протистояння літературної мови та говірки, підсилене урбанізаційними процесами, територіальною близькістю до середньонадніпрянських, майже нівелювали специфічні риси, що чітко відрізняли говірку с. Дмитрушки від літературної мови. Проте й донині тут можна почути твердий [p] (*бура́к, радно́*), приставний [ɣ] (*за́рм і́йя*), вставні [ʌ], [v] (*здорóу'ла, ра́д'иво*), вставний [h] як спадок колишнього носового (мн'а-со), диспалаталізований [t] (*стіл, каут*), двоїну (з числівниками два, три,

чотири: три в'ідр'і, шт'ір'і лоп'ат'і), іменники м'якої та мішаної груп із флексіями -ом, -ою в О.в. (зе^мл'о́бу, зру́шою, кон'о́м) та ін.

Júlia Dudášová-Kriššáková

Prešovská univerzita v Prešove

Spisovný rusínsky jazyk a jeho varianty v kontexte slovanskej mikrofilológie

Predmetom nášho referátu bude opis procesu štandardizácie piatich variantov spisovného rusínskeho jazyka: na severovýchodnom Slovensku, v juho-
východnom Poľsku, na Zakarpatskej Ukrajině, v Maďarsku a vo Vojvodine
v Srbsku. Je to široká škála problémov, ale my sa sústredíme na charakteristiku
spoločných i diferencných jazykových znakov a opis základných vývino-
vých tendencií motivujúcich vznik a formovanie týchto piatich slovanských
mikrojazykov. Dotkneme sa aj otázky slovanskej mikrofilológie ako novej
vednej disciplíny v súčasnej slavistike. Výskum tejto problematiky prináša
veľa nových poznatkov aj pri štúdiu jazykových kontaktov a jazykovej in-
terferencie na slovensko-poľsko-rusínsko-ukrajinsko-maďarskom jazykovom
pomedzí z aspektu najnovšej teórie jazykových kontaktov a sociolingvistiky.

8

Людмила Дика

Національний університет Києво-Могилянська академія

Роль студентства в ревіталізації діалектів

Українське суспільство поступово переходить від тоталітарної моделі
„боротьби з діалектизмами” до розуміння цінності мовного розмаїття.
Зміни у ставленні до діалектів особливо помітні в останні роки – діалек-
том пишуть літературні твори, ведуть блоги, використовують у художніх
фільмах, виконують пісні, спілкуються в соцмережах; великої популяр-
ності набувають ютуб-канали, присвячені діалектам. Розширення сфери
застосування діалекту свідчить про зміну його соціального становища,
переосмислення його ролі в житті сучасної людини, сприйняття діалекту

як культурної спадщини. Престиж діалекту значною мірою залежить від мовної оцінки й мовних настанов його носіїв, а також ставлення до нього молоді, залучення студентів до проєктів, які сприяють збереженню і популяризації діалектів.

Michał Głuszkowski

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Wpływ standaryzacji na postawy użytkowników wobec gwary. Na przykładzie polszczyzny mieszkańców Wierszyny – polskiej wsi na Syberii

Standaryzacja oprócz stabilizacji cech charakterystycznych danego kodu komunikacyjnego ma znaczenie dla jego postrzegania przez użytkowników i otoczenie. Szczególnie istotne jest w społecznościach dwujęzycznych i dyglosyjnych, gdzie wybór języka lub jego wariantu jest powiązany z określonym prestiżem. Mieszkańcy Wierszyny – polskiej wsi na Syberii – posługują się językiem rosyjskim oraz małopolską gwarą (z wyraźnymi wpływami rosyjskimi), a także literacką polszczyzną. Postawy wobec każdego z tych kodów są warunkowane wieloma czynnikami, a jednym z nich jest obecność normy. W wystąpieniu analizie zostanie poddany wpływ standaryzacji na wewnętrzny i zewnętrzny prestiż wierszyńskiej gwary, a także zostaną omówione działania służące zachowaniu języka odziedziczonego polskiej wspólnoty.

Karolina Gortych-Michalak

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Rewitalizacja języka zagrożonego jako narzędzie promocji regionu. Studium przypadku Greko w Kalabрії

Choć próby rewitalizacji języka zagrożonego Greko liczą sobie wiele dekad, to pomysł na identyfikację południowej Kalabрії z jej wielowiekowym

dziedzictwem niematerialnym, jakim jest język i kultura Greko realizowany jest od niedawna. Referat ma na celu prezentację pomysłu na samoidentyfikację kulturową regionu, która docelowo ma nie tylko wyróżnić go na tle całej Kalabrii i Włoch, ale też wypromować swoistą markę regionu, która przyczyniłaby się do polepszenia sytuacji gospodarczej obszarów grekofonicznych. Materiał badawczy z lat 2019–2024 dotyczy organizacji GAL Area Grecanica oraz powiązanych z nią organizacji społecznych i podmiotów gospodarczych, współpracujących i wreszcie podmiotów niezależnych od niej, które działają w rejonie języka zagrożonego Greko.

Helena Grochola-Szczepanek

Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków

Ile jest „gwary w gwarze”? – czyli o trwałości i zmianach w mowie mieszkańców wsi

Celem wystąpienia jest przedstawienie wyników obserwacji stopnia zachowania i zmienności cech gwarowych w mowie mieszkańców wsi. Badanie oparte jest na danych mówionych z elektronicznego korpusu gwary spiskiej (Korpus Spiski 2015–2019). Odnotowanie zmian i wyznaczenie ich etapu rozwoju wymaga uwzględnienia m.in. cech systemowych gwary, typów odmienności, danych frekwencyjnych, wpływu czynników pozajęzykowych na zróżnicowanie. Ponadto do analizy potrzebna jest odpowiednia dokumentacja tekstowa ciągłej mowy. Dłuższe fragmenty nagrań pozwalają na obserwację zjawisk występujących w swobodnej mowie, zróżnicowania gwary oraz charakterystycznych tendencji rozwojowych.

Мирослава Гнатюк

Національний університет „Львівська політехніка”

Перемикання коду літературний стандарт – лемківська говірка наприкінці ХХ-поч.ХХІ сторіч

Після депортації лемків із прадідівських земель у 1944–1947 роках відбулися незворотні процеси в їхній мовній свідомості: вплив нового середовища (інший діалектний простір і через освіту, ЗМІ тощо опанування українського літературного стандарту) змусив адаптуватися і навчитися перемикати мовні коди відповідно до ситуації, до оточення. Власне вивчення особливостей такого пристосовування до перемикання кодів у різних поколінь лемків-переселенців і стало предметом пропонованого виступу

Інна Гороф'янюк

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

Із спостережень над динамікою лексичного складу говірок центрального Поділля

Метою нашої розвідки є спостереження над динамікою лексико-семантичної системи сучасних центральноподільських говірок, яку зіставляємо з відповідними лінгвальними фактами, кодифікованими в лексикографічних та лінгвогеографічних працях. Також апробована методика польського дослідника Є. Сероцюка, який обґрунтував можливості вивчення динамічних процесів не лише на діяхронному зрізі, а й на синхронному. Задля цього опитані мешканці сучасного села 3-х поколінь за єдиною програмою. Зібрана емпірика засвідчила динамічні процеси на всіх структурних рівнях говірки.

Галина Гримашевич

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Трансформація середньополіського етномовного континууму під впливом екстралінгвальних чинників

Середньополіський етномовний континуум як частина архаїчної території Славії здавна привертала увагу дослідників як автохтонний, давня заселений ареал, у якому акумульовано багато реліктових мовних та культурних одиниць, які зберігали свою архаїку впродовж довгого періоду з огляду на географічно-кліматичні умови території та автохтонність населення. Водночас кінець XX – початок XXI століття позначені впливом позамовних чинників, що призвело до динаміки діалектного мовного ландшафту ще внаслідок аварії на ЧАЕС, а сьогодні – через переселення людності із суміжних із Білоруссю територій та заселенням значної частин Середнього Полісся внутрішньо переміщеними особами зі Сходу України. Такі процеси неминуче призвели до зміг говірковго мовлення на різних мовних рівнях передовсім на лексичному, значно менше – на фонетичному.

12

Павло Гриценко

Інститут української мови НАН України, Київ

Чи дуальна опозиція діалект – літературна мова / стандарт?

Протиставлення *діалект – літературна мова / загальнонародний стандарт* мови традиційно домінує в лінгвістичних студіях як пізнавальна матриця, якою насамперед підкреслюють наявність протилежних полюсів у стратифікації мови. Цим полюсам „притягання” у розмаїтому просторі комунікативних практик притаманні численні формальні відмінності, проте визначальні архетипи їхньої структури є збіжними, що дозволяє

розглядати різні локальні й функціональні (комунікативні) мовленнєві прояви як часткові реалізації єдиного національного лінгвофеномену.

На українському матеріалі запропоновано виокремлення *типів оприявнень* по лінії *діалект – літературна мова* як систему *градуальних протиставлень*, що має відмінності у локальних мовних традиціях.

Розглянуто питання чинників і стратегій ревіталізації українських діалектів у кінці ХХ– на початку ХХІ ст.

Тетяна Гуцуляк

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Діалектна лексика як важливий складник лексико-словотвірних образних парадигм

Образні деривати, засвідчені діалектним словотворенням, є невід'ємною частиною лексики української мови. Вони дають змогу найбільш повно описати системність образних дериваційних зв'язків й упорядкувати похідні одиниці в словотвірні парадигми чи гнізда. Зокрема, діалектні образні деривати відіграють важливу роль у наповненні чи формуванні окремих зон – субстантивної, ад'єктивної, дієслівної чи адвербіальної – лексико-словотвірних образних парадигм з вершинами іменниками.

Діалектні похідні слова з образним компонентом змісту часто відображають наявність різнотипних образних уявлень (метафоричних, метонімічних, образно-парадоксальних) стосовно того самого денотата. В окремих випадках простежуємо реалізацію відмінних, специфічних образних мотивувальних ознак у словотвірних процесах, що відбулися на базі тієї самої основи в діалектному мовленні й у літературній мові.

Martina Ireinová

Dialektologické oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR

Současné odborné a laické aktivity pro uchování dialektů českého jazyka

V současné době narůstá míra urbanizace a vliv médií, zvyšuje se vzdělání obyvatelstva a lidé migrují za prací a počty autochtonních nářečních mluvčích klesají. Dochází tak k rapidnímu ústupu nářečí a ke stírání nářečních rozdílů, v některých lokalitách je nesnadné najít vhodné respondenty pro nářeční výzkumy. Jako vysoce aktuální se tedy jeví aktivity směřující k uchování nářečí českého jazyka. V příspěvku budou představeny tyto aktivity vycházející z řad odborníků (zejména celouzemní výzkum dialektů) i laiků (regionální slovníky, beletrie psaná dialektem, publicistika, reklama aj.).

Henryk Jaroszewicz

Uniwersytet Wrocławski

Od gwary do języka. Standaryzacja śląszczyzny w pierwszych dekadach XXI w.

14

Współczesna śląszczyzna jest kodem, który zaczął być świadomie standaryzowany w pierwszej dekadzie XXI w. Motorem tych działań była autentyczna potrzeba lokalnej społeczności. Kluczowym wydarzeniem dla rozwoju mowy śląskiej było przyjęcie w 2009 r. zarysu śląskiej pisowni. Fakt ten umożliwił wyjątkowo dynamiczny rozwój regionalnego piśmiennictwa, które – zarówno tematycznie jak i formalnie – szybko wykroczyło poza typowe ramy literatury dialektalnej / gwarowej. U schyłku drugiej dekady XX w. wytworzył się górnośląski uzus piśmienniczy, który stał się podstawą dla normy języka śląskiego szczegółowo wyłożonej w wydanych w 2022 r. zasadach pisowni.

Тетяна Ястремська

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів

Мова міста як симбіоз діалекту та літературного стандарту

Доповідь буде присвячено аналізу мовлення містян, у якому гармонійно поєднано діалектні риси та нормативні особливості літературної мови. Джерелами дослідження слугували передусім два словники – *Лексикон львівський: поважно і на жарт* (Львів, 2009–2019) та *Слова з Болехова* (Львів, 2017). Увагу буде зосереджено на особливостях мовлення мешканців Львова та Болехова, на специфіці формування цих говірок, діалектну основу яких становлять наддністрянський та бойківський говори української мови. Також буде акцентовано на проблемі «перемикання кодів», що зумовлена конкретною комунікативною ситуацією.

Bartosz Juszcak

Uniwersytet Wrocławski

Gwara warszawska w XXI wieku

Referat prezentuje i omawia współczesne wykorzystanie gwary warszawskiej w sferze tekstowej i różnego rodzaju przejawach internetowo-multimedialnych. Autor wskazuje na użyte w wymienionych środkach elementy gwary warszawskiej, a także omawia ich pochodzenie oraz adekwatność i poprawność wykorzystania. Głównym założeniem referatu jest próba odpowiedzi na pytanie: jaka jest rola gwary warszawskiej wśród mieszkańców dzisiejszej Warszawy? Czy mamy do czynienia ze swoistą reaktywacją tej formacji językowej?

Halina Karás

Uniwersytet Warszawski

Standaryzacja gwar ludowych w Polsce – okiem dialektologa

W referacie zostanie omówiony na wybranych przykładach proces standaryzacji gwar ludowych w Polsce. Przedstawione zostanie rozumienie standaryzacji gwar, jej zakres, cele, przyczyny i zjawiska charakterystyczne dla tego procesu. Referat będzie próbą odpowiedzi na tytułowe pytanie zawarte w nazwie konferencji dotyczące standaryzacji gwar ludowych – moda czy potrzeba?

Vratislav Karpíšek

Univerzita Karlova, Praha

Dětská literatura v podlaštině: význam a přístupy

Výzkum dětské literatury ve vztahu k menšinovým jazykům je nezbytný pro pochopení kulturní kontinuity a jazykové rozmanitosti. V kontextu globalizace a dominance majoritních kultur se dětská literatura stává oporou a zdrojem kulturního dědictví, umožňující mladším generacím navázat spojení se svým kulturním dědictvím a podporuje rozvoj různých druhů identity. Dětská literatura v menšinových jazycích hraje také klíčovou roli v ochraně a oživení těchto jazyků. Toto spojení mezi literaturou a menšinovými jazyky umožňuje dětem z menšinových skupin udržet si bilingvismus nebo multilingvismus v prostředí, kde to nemusí být zcela běžné. Propagace dětské literatury v menšinových jazycích dále přispívá k posílení jazykových dovedností a sebevědomí dětí a podporuje komplexní rozvoj dítěte. Studium a propagace dětské literatury v menšinových jazycích jsou také zásadní pro zachování jazykové a kulturní rozmanitosti. Tento příspěvek si klade za cíl prozkoumat, jak dětská literatura přispívá k uchování a revitalizaci menšinových jazyků a jak ovlivňuje jazykové dovednosti a postoje mluvčích. Zkoumání dětské literatury a jejího významu pro udržení menšinových jazyků odhaluje její přínos nejen k uchování jazykového bohatství, ale také

k podpoře identity, sebevědomí a kulturního dědictví dětí z menšinových jazykových skupin.

Justyna Kobus

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wielkopolskie nazwy przyrodnicze – standard czy dialekt?

Nazwy przyrodnicze pozyskiwane przez dialektologów w Wielkopolsce – przez niemal cały XX wiek po współczesność – mogą wydawać się mało zróżnicowane, a wiele z nich nieznacznie odbiegającymi od polszczyzny ogólnej. Analiza leksyki, dotyczącej nazw gatunkowych różnych organizmów oraz jej konfrontacja z nazwami tych samych desygnatów w innych regionach, skłania do namysłu nad rolą określeń równych ogólnopolskim w zasobie leksykalnym mieszkańców danego regionu i ich dialektalnym charakterem. Refleksja ta nie jest nowa, jednakże warta przypomnienia w świetle dynamicznych przeobrażeń w obrębie gwar i dialektów.

Андрій Колесников

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

17

Межиріччя Дністра і Дунаю як ареал взаємовпливу літературного й діалектного різновидів української мови

Автор наголошує, що взаємодія літературної і діалектної форм української мови в МДД – полілінгвальному ареалі України – завжди впливала на стан і розвиток місцевої діалектної форми національної мови. Крім того, спираючись на власну класифікацію говірок, автор стверджує, що в генетично й динамічно різнотипних говірках ареалу вона виявляється неоднаковою мірою. У говірках основної формації мішаного типу така взаємодія часто відбувається за деструктивним для говірки сценарієм,

натомість у говірках моногенних поширеніша конструктивна модель взаємодії. На українські говірки ареалу новішої формації, а серед них – чимало редукованих говірок, що формуються за мішаним типом, літературний стандарт впливає сильніше (чимало носіїв цих говірок говорять такою розмовною формою української мови, яка дуже близька до літературного стандарту), натомість у говірках основної формації вплив літературного стандарту порівняно слабший.

Наталія Костяк

Deutsch-Ukrainischer Kulturverein e. V. Marthastr., Hamburg

*Особливості формування інтердіалектного
літературномовного стандарту у текстах
лемківських авторів Польщі у другій половині
XX століття*

У доповіді буде озглянуто процеси формування інтердіалектного літературного варіанта лемківського говору в Польщі у другій половині XX ст. Мовно-культурна спільнота, що перебувала у стані травматизації, спричиненому депортаціями та розпорошенням лемків, відчувала потребу створення корпусу текстів, які служили б для збереження та розвитку її етнолекту, випрацювання та поширення текстової наддіалектної норми. Якщо наївне письменство інтуїтивно орієнтувалося на говірки та мову лемківського фольклору, то автори, залучені до мовно-літературного процесу, свідомо підходили до добору мовних засобів „літературної лемківської бесіди”, намагалися дотримуватися норм, сформованих спільно з редакторами видань, де публікувалися їх тексти, як-от „Лемківська сторінка” тижневика „Наше слово”.

Оксана Костів

Львівський національний університет імені Івана Франка

Цифрові ресурси в навчанні діалектології

Популяризація діалектів і говірок української мови, заходи щодо їх збереження, усебічного дослідження та сприяння розвитку – це ті важливі завдання, виконання яких забезпечить посилення ролі української мови як головної ознаки ідентичності української нації, як чинника збереження територіальної цілісності України. Сучасні інформаційні технології та цифрові ресурси дають широкі можливості для застосування в діалектологічних студіях: від оцифрування вже наявних діалектних записів до створення корпусу діалектних текстів української мови, від розширення діапазону використовуваних технічних засобів під час польових досліджень до функціонування інтерактивного підручника з діалектології. У доповіді буде представлено підручник з діалектології, який містить активні покликання на відеозаписи діалектного мовлення з усіх регіонів українського діалектного простору. Вагомою перевагою такого подання навчального матеріалу є вільний доступ до інтерактивної бази даних, яка постійно оновлюється, а в довгостроковій перспективі – стане основою для створення просвітницького віртуального простору.

19

Борис Коваленко

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Довкілля й мовна творчість письменників-подолян

На початку ХХІ ст. усталюється думка, що вивчення ідіолекту письменника необхідно здійснювати з урахуванням не лише автографів, а й мовного довкілля, яке могло впливати на досліджуване індивідуальне мовлення та формування рис тексту.

Актуальним є студії про мову письменників на тлі їхнього говіркового довкілля за матеріалами рукописів. Саме такий підхід до вивчення ідіолекту письменника забезпечить точність оцінок і повноту опису мовних

особливостей та орієнтирів автора, дозволить точніше окреслити його роль у становленні та розвитку норм літературної мови.

Дослідження про мовну практику письменників-подолян у контексті формування й становлення літературних норм, впливу на мову митців рідного їм подільського говору є актуальним і наближує нас до розв'язання широкої проблеми – діалектно-літературної взаємодії у контексті формування літературного стандарту.

Наталія Коваленко

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Говірки західного Поділля як нематеріальна культурна спадщина

Територія Західного Поділля складалася поступово ще з часів Київської Русі; тривалий час ця земля була об'єктом нападів ворогів, а згодом стала приваблювати нових поселенців (XVI–XVIII ст.). Незаперечним є факт адміністративно-територіальних і географічних розчленувань Поділля у складі західноукраїнських земель (XIV–XX ст.), коли чітко окреслилося зі своїми етнокультурними та діалектними особливостями Західне Поділля. Сьогодні актуальним для діалектологічних студій є опис всього мовленнєвого пласту, тому в дослідженні західноподільських говірок як нематеріальної культурної спадщини ми прагнули до максимального врахування фактів, уключаючи й літературний стандарт як активний елемент народнорозмовного мовлення.

Helena Krasowska

Instytut Sławistyki PAN, Warszawa

*Gwara jako niematerialne dziedzictwo kulturowe.
Na przykładzie gwar polskich na Bukowinie
i w Naddniestrzu*

Rozważania na temat gwar polskich zaprezentuję na przykładzie mniejszości polskiej na Bukowinie Karpackiej oraz w Naddniestrzu. Najpierw omówię gwara grupy polskich górali, którzy przez ponad 200 lat zachowali swoją gwara, jako składnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W skali europejskiej jest to osobliwość – minęło pokoleń, a gwara ze względu na kilka czynników przetrwała w środowisku obcojęzycznym (rumuńskim, niemieckim, rosyjskim, ukraińskim) i do dziś jest nadal żywym kodem komunikacyjnym, którą posługuje się niewielka grupa narodowa i kulturowa w życiu codziennym. Gwara polska jest na Bukowinie wzorem wartości pielęgnowania zwyczajów, tradycji rodzinnych oraz dorocznych poprzez zachowanie jej w transmisji międzypokoleniowej. Warto w tym miejscu powiedzieć, że na Bukowinie gwara polska jest zróżnicowana, można mówić o jej wyspowym charakterze, natomiast w Naddniestrzu jedynie pojedyncze osoby używają idiolektów, mam na uwadze osoby urodzone na terenach Rzeczypospolitej, a dziś są to: Litwa, Łotwa, Białoruś, Ukraina. Mniejszość polska na Bukowinie różni się od Polaków w Naddniestrzu pod względem używania języka polskiego w różnych sferach. Na Bukownie mamy do czynienia z gwara polskich górali, polszczyzną bukowińską, która jest kontynuacją polszczyzny Kresów południowo-wschodnich i gwara Bulaj z cechami dialektu małopolskimi, w Naddniestrzu zaś takiego podziału nie możemy przeprowadzić.

Jakub Z. Lichański
Uniwersytet Warszawski

Gwara jako wyraz protestu. Stylizacja na gwaraę łowicką – przykład współczesny

Artykuł przypomina sylwetkę badacza kultury ludowej Stefana Lichańskiego i jego tekst pisany gwara, a dotyczący aktualnych wydarzeń z lat 80. XX wieku. Jest to bardzo rzadki dziś przykład nie stylizacji, ale zastosowania gwary jako tworzywa ważkiego eseju, który porusza istotne kwestie dotyczące bieżących i nie tylko bieżących wydarzeń. Świadczy o żywotności tego języka, a także możliwości wyrażenia w nim treści innych niż tylko podkreślenia pewnych cech folkloru. To bardzo rzadki przykład, jak gwara może być – o ile ją znamy i umiemy się nią posłużyć – do wyrażenia bardzo poważnych tematów sięgających ku estetyce i filozofii.

Tamara Lönngren

University of Tromsø The Arctic University of Norway

Діалекти в умовах толерантності і демократії

22

Сучасна Норвегія є однією з найкращих країн для проживання не тільки людей, а й діалектів. Тут діалекти живуть довго, почувають себе прекрасно, ревіталізації не потребують і користуються таким високим престижем, як в жодній іншій країні світу: вони використовуються у повсякденному спілкуванні, офіційних ситуаціях, листуванні тощо. Право на використання діалектів у всіх комунікативних ситуаціях є невід'ємною частиною уявлення норвежців про демократію та однією з важливих складових їхньої самоідентифікації. У доповіді розглянуто шлях становлення мовної толерантності та мовної демократії у Норвегії, з якої „у багатьох відношеннях можна навчитися і навіть скопіювати для багатьох інших частин світу” (Trudgill, 1995). На прикладах показано, що мовна політика авторитарного типу є несумісною з принципами існування демократичного суспільства.

Daria Ławrynow

Instytut Języka Polskiego PAN, Warszawa

Gwara warszawska. Geneza, kontakty językowe i współczesność

W wystąpieniu zostaną omówione cechy charakterystyczne gwary warszawskiej oraz tło społeczno-historyczne, które wpłynęło na kształtowanie się mowy mieszkańców „Syreniego Grodu”, szczególnie kontakty językowe pomiędzy użytkownikami warszawskiej gwary miejskiej a pozostałymi mieszkańcami dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, później Imperium Rosyjskiego. Przeanalizowane zostaną podobieństwa językowe pomiędzy gwarą warszawską a gwarami środowiskowymi ukraińskich i rosyjskich dolów społecznych. Następnie zostanie przedstawiony stan współczesny: odbiór społeczny gwary warszawskiej, działalność popularyzatorska Stowarzyszenia Gwara Warszawska oraz wykorzystanie go w działalności artystycznej.

Jan Maksymiuk

Praga

Standaryzacja gwar wschodniosłowiańskich na Podlasiu w postaci języka podlaskiego

23

Zreferuję własną próbę wypromowania standardu gramatyczno-ortograficznego pod nazwą języka podlaskiego dla gwar wschodniosłowiańskich w południowej części województwa podlaskiego (powiaty: bielski, hajnowski, siemiatycki). Użytkownicy tych gwar określają je najczęściej terminem „po swojemu”. Według szacunków opartych na spisie powszechnym 2002 roku, w województwie podlaskim żyło wówczas około 34 tysięcy osób posługujących się tymi gwarami.

Omówię podstawowe cechy fonologiczne i morfologiczne podlaskiego standardu literackiego, zaproponowaną przez siebie ortografię oraz wcześniejsze próby zapisu gwar podlaskich. Przedstawię też ważniejsze wysiłki rewitalizacyjne tych gwar w działalności medialnej, literackiej i kulturalnej na Podlasiu.

Maciej Mętrak, Nicole Dołowy-Rybińska

Instytut Sławistyki PAN, Warszawa

Użytkownicy języków lokalnych wobec standaryzacji – spojrzenie socjolingwistyczne

Patrząc na fenomen rewitalizacji i standaryzacji języków lokalnych z perspektywy socjolingwistycznej, trudno zgodzić się z ostrym przeciwstawieniem sobie „potrzeby” i „mody”. Potrzeba odczuwana przez użytkowników danej odmiany językowej kreować może mody wpływające na popularność pewnych zjawisk i interpretacji lokalnej tożsamości językowej. Mody z kolei skłaniają użytkowników języków lokalnych do refleksji i – być może – uświadomienia sobie nierozpoznanych dotąd potrzeb. W naszym referacie przeanalizujemy odpowiedzi na pytania dotyczące sensu lub braku sensu zapisu danej odmiany językowej, uzyskane podczas badań ankietowych w pięciu regionach Polski o różnym stopniu odrębności językowej i różnej popularności projektów standaryzacyjnych (Kaszuby, Mazury, Podhale, Podlasie, Śląsk).

Philip Mierzwa

Uniwersytet Warszawski

24

Terminologia a polityka językowa: Kluczowe aspekty w kontekście języków regionalnych i mniejszościowych

W moim referacie przedstawię kluczowe aspekty w korelacji między wyborem terminologii a polityką językową w odniesieniu do języków regionalnych i mniejszościowych. Prześlę różnice między terminami, takimi jak gwara, dialekt, etnolekt oraz język regionalny, ukazując ich subtelne różnice i konsekwencje w praktyce. Przykłady języka kaszubskiego, śląskiego i lemńskiego posłużą do zilustrowania, jak wybór określonej terminologii może wpłynąć na postrzeganie i wsparcie danego języka – lub nie. Omówię również rozwój tych języków w kontekście procesów standaryzacji i normalizacji oraz ich znaczenie dla dziedzictwa kulturowego i tożsamości lokalnych społeczności.

Motoki Nomachi

Slavic-Eurasian Research Center, Sapporo

*The Standardization of the Aegean Macedonian
Language and its Consequences (with special attention
to the situation in Poland)*

Standard Macedonian, codified in 1944–1945, was the result of a long struggle for Macedonian nationality and language. In Aegean Macedonia in Greece, where the use of Macedonian had been banned, local Macedonians tried to establish a written variety during this period, in most cases based on the local Kostur-Lerin-Voden dialects. However, once the standard language was codified in Macedonia, the Macedonians in Greece adopted the newly established standard variety.

This situation changed during the Greek Civil War (1946–1949), which led to massive emigration of Macedonians from Greece to Eastern Bloc countries and elsewhere. In the Eastern Bloc countries, standard Macedonian was initially used, but due to the Tito-Stalin split (1948–1956), another standard variety of Macedonian based on the above dialect emerged and was introduced in those countries. This variety is also known as the Aegean Macedonian microlanguage (Duličenko 2003). In Poland, for example, education in Macedonian was conducted in this standard variety from 1953, and the Greek-Macedonian bilingual newspaper *Dimokratis*, which had been published since 1951, changed the language of publication to the new standard variety also in 1953. However, the new variety was abandoned sometime in 1956, and it was not in a consistent manner. Although the new standard variety, based on local dialects, should have been certainly more familiar to the migrants than the standard variety promoted by Skopje, while the educational materials quickly “returned” to the standard variety of the Republic of Macedonia, the newspaper *Dimokratis* continued to publish a mixture of the two varieties for a while.

Considering these changes in a broader historical and political context, I will analyze the reason for the rather unsuccessful implementation of the

Aegean Macedonian literary language and the discrepancy in its usage between educational texts and the newspaper.

Błażej Osowski

Univerzita Karlova, Praha

Gwary w szkole

Szkola jest miejscem nie tylko przekazywania wiedzy, lecz także kształtowania postaw oraz zainteresowań uczniów. Zagadnienia gwarowe są niestety słabo obecne w obowiązującej podstawie programowej. Niemniej, część środowiska nauczycielskiego samodzielnie realizuje dodatkowe treści gwarowe. Celem referatu jest przedstawienie odpowiedzi na pytania, czy tematyka gwarowa obecna jest w polskich szkołach, w jaki sposób, jaki stosunek mają do niej nauczyciele i uczniowie. Do zebrania odpowiedzi posłużyła ankieta internetowa.

Dorota Paśko-Konecniak

Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Uzus w akcentuacji w rosyjskiej gwarze staroobrzedowców z ośrodka suwalsko-augustowskiego

26

Największe skupisko staroobrzedowców mieszkających w Polsce znajduje się w ośrodku suwalsko-augustowskim. Badana gwara staroobrzedowców należy do grupy zachodniej środkowowielkoruskich gwar akających, tzw. grupy pskowskiej. Na rosyjskie nacechowanie gwary wskazuje zachowany rdzenny zasób leksykalny, system morfologiczny, a także system akcentuacyjny zasadniczo zgodny z rosyjskim systemem akcentuacyjnym. Wahania w akcentuacji zdarzają się w wyrazach rodzimych i zapożyczonych jako formy oboczne. W zapożyczeniach z języka polskiego, w większości przypadków, obowiązuje rodzima akcentuacja. Na uzus w akcentuacji w badanej gwarze wskazuje m.in. adaptacja akcentuacyjna zapożyczeń, np. stale akcentowany formant *-ák* w rzeczownikach (*aguhák, v'ěšák*), czy też stale akcentowany prefiks *-vŷ*

w czasownikach dokonanych (*vykažystać, vyrušyć*). Zazwyczaj akcentuacja w gwarze zgodna jest z morfonologiczną zasadą akcentu rosyjskiego.

Halina Pelcowa

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

Regionalne słowniki gwarowe jako forma ocalenia niematerialnego dziedzictwa kulturowego

Przedmiotem rozważań jest podkreślenie wartości regionalnych słowników gwarowych jako istotnego wykładnika dziedzictwa językowego i kulturowego. Łącząc słowo, pamięć i wyobraźnię jako komponenty stanowiące podstawę różnorodności semantycznej, wpisują się w ogólną koncepcję dialektologii jako nauki i jej założeń metodologicznych ze sposobem prezentacji i interpretacji materiału gwarowego w formie werbalnej i wizualnej. Wypełniają ważną społecznie misję ocalenia językowo-kulturowego obrazu „małej ojczyzny” oraz budowania świadomości społecznej zamkniętej w tożsamości regionalnej.

Dorota Krystyna Rembiszewska

Instytut Sławistyki PAN, Warszawa

Przydatność polskich materiałów do Deutscher Sprachatlas w procesie rewitalizacji gwar Warmii i Mazur

Współcześnie w Polsce uwidacznia się renesans zainteresowania gwarami. Przybiera on różne formy, najczęściej sprowadzające się do prób rewitalizacji dawnych odmian lokalnych polszczyzny. Pozostaje jednak kwestia, co ma być źródłem, z którego można by czerpać informacje o dawnym systemie gramatyczno-leksykalnym gwar.

Dla obszaru Warmii i Mazur cennym materiałem, dostarczającym danych o miejscowych gwarach, są ankiety Georga Wenkera do *Niemieckiego atlasu językowego*. Ankiety te, zapisane w latach 60. i 70. dziewiętnastego

wieku, potwierdzają charakterystyczne dla tego obszaru cechy fonetyczne, jak mazurzenie, przejście nagłosowego *ra-* w *re-* (Mazury), asynchroniczna wymowa wargowych miękkich (Warmia i Mazury). Z cech morfologicznych można wskazać liczne poświadczenia form dualnych. W zakresie leksyki udokumentowano archaizmy, m.in. *dlabić* ‘gnieść, naciskać’, *białka* ‘kobieta’. Wartość wymienionych ankiet polega także na możliwości geograficznego przedstawienia pewnych elementów gwar, wskazanie zasięgów niektórych zjawisk dzięki gęstej siatce miejscowości, w których zapisano przetłumaczone z języka niemieckiego zdania.

Janusz Rieger

Uniwersytet Warszawski

Standardyzacja versus dokumentacja plus popularyzacja

Do zatrzymania procesu zaniku gwary najważniejsze jest uświadomienie użytkownikom, że ich mowa jest czymś ważnym, dobrem i stanowi część składową języka ogólnego. Dla uzyskania takiego pojmowania gwary potrzebna jest dokumentacja w postaci zbioru tekstów, słownika, etymologii itd. Pomaga ona w pozytywnej ocenie zjawiska, które zdaniem obcych zasługuje na opis. Na takiej bazie można pokazać znaczenia języka domowego, którym należy się chlubić.

Standaryzacja musi budzić wątpliwości, np. w gwary huculskie dzielą się na dwa odłamy. Różnice dotyczą bardziej fonetyki czy słownictwa, ale w odczuciu społecznym mogą mieć one większe znaczenie niż różnice systemowe.

Łukasz Ruch

Kajny

*Chto dzisioj po warnijsku może?
– gwara warmińska dziś*

Referat dotyczy różnych rodzajów aktywności, mających na celu popularyzację gwary warmińskiej, prowadzonych od kilkudziesięciu lat. Porusza także kwestię zaniku gwary na Warmii i jej rewitalizacji w nowej formie. W wystąpieniu będzie również mowa o działaniach popularyzatorskich, takich jak: konkursy, warsztaty i spotkania. Poza tym zostanie omówiona rola depozytariusza wpisu gwary warmińskiej jako nośnika tradycji ustnych oraz działania, jakie należało podjąć, by uzyskać wpis na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kultury UNESCO.

Jerzy Sierociuk

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

*Na ile w badaniach gwaroznawczych przydatny
jest termin interdialekt?*

W różnych ujęciach dotyczących sytuacji językowej różnych narodów europejskich – zwłaszcza drugiej połowy ubiegłego wieku – pojawia się problem systematyzowania relacji zachodzących między lokalnymi gwarami lub też między gwarami a językiem ogólnym. Obok pojęć typu *intergwary* i *semidialekt* pojawia się pojęcie *interdialekt*.

Problem powyższy pojawia się w literaturze dotyczącej różnych języków słowiańskich – i nie tylko. Najdokładniejsze potraktowanie tego zjawiska znajdujemy w literaturze rumuńskiej, gdzie pojęcie *interdialektu* najpierw jest zdefiniowane (B. Cazacu), a później poddane krytycznej ocenie w różnych szczegółowych ujęciach problematyki zróżnicowania dialektalnego.

W referacie podjęta zostanie analiza tego pojęcia oraz rozpatrzona ewentualna możliwość jego zastosowania w kontekście współczesnych eksploracji terenowych.

Галина Сікора

Інститут української мови НАН України, Київ

*Сучасна літературна творчість львівських
письменників: народна мова чи літературний
стандарт?*

У доповіді сконцентровано увагу на дослідженні літературної творчості львівських письменників поч. ХХІ ст., у якій засвідчено виразний орієнтир на діалектний компонент. Подано діахронні екскурси, з'ясовано генезу, причини та ознаки аналізованого явища.

Kazimierz Sikora

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych, Krosno,
Uniwersytet Jagielloński, Kraków

30

*Dyskusyjne problemy fonologii gwarowej w praktyce
standaryzacji polskich gwar ludowych*

Zabiegi standaryzacji polskich gwar koncentrują się na wymowie i postaci realizacyjnej tekstu. Punktem odniesienia staje się zazwyczaj ortografia ogólnopolska; czasem pisownia sąsiednich języków słowiańskich, stosujących graficzne diakryty. Sprostanie zasadzie fonetycznej pisowni nastręcza wielu trudności z powodu istniejących rozbieżności w systemach fonologicznych polszczyzny i gwary. Autor analizuje ten problem na podstawie współczesnej praktyki zapisywania gwarowych tekstów podhalańskich i śląskich, ograniczając się do zjawisk archaizmu podhalańskiego i labializacji, uchodzących w świadomości odbiorców i użytkowników gwary za jej pierwszorzędne cechy fonetyczne, wymagające odzwierciedlenia w zapisie ortograficznym.

Оксана Сімович

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів

Вербальні символи в літературному стандарті та в народних говорах

У кожній національно-мовній культурі символ – унікальне явище, яке відтворює ментальність народу, є маркером його ідентичності. Водночас слово-символ є мовним фактом та зберігає колосальну інформацію про розвиток семантики слова. Стирання з пам'яті мовців таких мовно-культурних символів спричиняє також зникнення цього важливого пласту лексики. Частково символічні значення можуть зафіксувати діалектні словники, словники обрядової лексики, але, як національне надбання, слова-символи повинні посідати особливе місце у словнику літературного стандарту. Як відтворено такі символи у діалектних словниках та яка частка таких слів у словниках літературного стандарту, – проблема, яку буде висвітлено в доповіді та публікації.

Katarzyna Sobolewska

Instytut Języka Polskiego PAN, Warszawa

Od nostalgii do rewitalizacji. Elementarz warmiński i mazurski

W referacie opiszę układ, treść i zakres tematyczny dwóch elementarzy: *Elementarza warmińskiego* Izabeli Lewandowskiej i Edwarda Cyfusa z 2017 r. i *Mazurskiego Febla...* opracowanego przez Piotra Szatkowskiego i wydanego w 2019 r. Postaram się określić typ odbiorcy projektowanego w obu publikacjach oraz przyjętą w nich metodę nauki języka. Będą mnie interesować także wartości wpisane w oba projekty oraz sposoby przekonywania czytelników do wzięcia udziału w procesie rewitalizacji miejscowych gwar.

Anna Stafecka

Latvijas Universitātē, Rīga

Usage and perspectives of High Latvian dialect and Latgalian written standard form

The High Latvian dialect, located in the eastern part of Latvia, differs more substantially from the other two Latvian dialects. In the course of centuries, this dialect has been influenced by various extralinguistic factors more than the other Latvian dialects. Historically, the territory where this dialect is spoken has been divided for more than 300 years – its western part in Vidzeme was subject to German dominance, but eastern part (which corresponds to the contemporary region of Latgale) – Polish. During this period of separation, Latgale developed its own written language based on local dialects.

The paper will analyse the variants of Latgalian sub-dialects and their interaction with the standardised Latgalian written language.

Людмила Ткач

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

32

Мовна практика періодичних видань Буковини початку ХХ ст. як своєрідна „зона перехідності” між діалектним мовленням та літературним стандартом

У формуванні літературного стандарту української мови ключову роль відігравали процеси її функціонування й розвитку в період кінця ХІХ – поч. ХХ ст., зокрема – взаємодія двох її варіантів (східноукраїнського та західноукраїнського). Панівною тенденцією розвитку літературної мови на західноукраїнських землях була орієнтація на розмовну основу, на галицько-буковинське койне. Практика тогочасних періодичних видань засвідчує апробацію й засвоєння діалектних слів, зворотів, граматичних форм на рівні писемної мови, у текстах фахового змісту. Буковинські

газети, що виходили на поч. ХХ ст. й були орієнтовані на освічене селянство та близькі до нього верстви інтелігенції (учительство, духівництво), є надзвичайно важливим джерелом для розуміння еволюції мови та хронологічно-зіставного аналізу сучасних процесів взаємодії діалектів та літературного стандарту української мови.

Марина Ткачук

Інститут української мови НАН України, Київ

Писемний діалект vs літературна мікрмова? Коментар щодо писемної традиції Північного Підляшшя

Доповідь буде присвячено аналізу підляської традиції творення текстів різних функційних стилів українськими підляськими говірками та спробі останніми роками стандартизувати цю ініціативу шляхом створення окремої мікрмови, попри наявність багатьох ґрунтовних діалектологічних праць (зокрема В. Курашкевича, АГWB, Г. Аркушина та ін.), у яких здійснено класифікацію цих говірок і доведено їх належність до західнополіського говору української мови. У доповіді плануємо ще раз проаналізувати цю проблему розмежування „діалект / мікрмова” з урахуванням соціолінгвістичних, лінгвогеографічних, а також позалінгвальних критеріїв.

Michal Vašíček

Slovanský ústav Akademie věd České republiky, Praha

Сучасні стратегії культивування закарпатських говірок в Інтернеті в контексті спроб стандартизації русинської мови

З історії відомо кілька різних спроб створення русинської мови. Ми зосередимося на деяких сучасних прикладах культивування говірок з регіону українських Карпат, особливо на мовному відтворенні відео, опублікованих

на платформі YouTube під псевдонімом Мигаль Кушницький. Основою мови, якою автор відео звертається до аудиторії, є верхньонадборжавська говірка села Кушниця. Спробуємо з'ясувати, якими є його стратегії при виборі лексики, відсутньої в традиційному шарі говірки. Загалом, вважаємо його мовні стратегії вдалими. На нашу думку, діяльність Мигала Кушницького показує іншим носіям діалекту, як можна використовувати говірку для спілкування на різні важливі теми з ширшою аудиторією, а відтак сприяти ревіталізації говірок Закарпаття.

Zuzanna Wojtukiewicz

Uniwersytet Warszawski

Sposoby ratowania gwar regionalnych na przykładzie Wielkopolski i Podhala

Jako studentka 5. roku Lingwistyki Stosowanej oraz użytkowniczka gwary wielkopolskiej, jednocześnie zaniepokojona zanikaniem gwar regionalnych (zjawisko zauważone między innymi u siebie), podjęłam się przeprowadzenia rozeznania środowiskowego, podczas którego opisałam różne sposoby ratowania gwar regionalnych przed ich całkowitym wyginięciem. Przedstawię, jakie działania zostały podjęte w Wielkopolsce (o czym będę mówić z punktu widzenia Wielkopolanki posługującej się gwarą wielkopolską), oraz na Podhalu (z punktu widzenia turystki).

